

Микола КРУПАЧ

кандидат філологічних наук

доцент кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка

Львівського національного університету ім. І. Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0911-1693>

e-mail: mukolakrupach@ukr.net

ЄВГЕН МАЛАНЮК І ЮРІЙ ДАРАГАН – ФАКТОЛОГІЧНЕ ПОДОЛАННЯ МІФУ ПРО «ПЕРШОГО» ТА «ДРУГОГО» ПОЕТІВ ЕМІГРАЦІЇ

Розкрито варіанти інтерпретації генези тематики української еміграційної поезії 1920–1930 рр. Уперше комплексно проаналізовано основні праці сучасних українських науковців, які досліджували зазначену проблему. Стверджено, що більшість літературознавців пов'язують генезу тематики української еміграційної поезії міжвоєнного періоду з іменем Юрія Дарагана. Хоча, водночас, найвизначнішим поетом еміграції вважають Є. Маланюка. Виокремлено думку одного із сучасних дослідників, який звернув увагу на тенденцію до дещо спрощеного захвалювання доволі невеликої за обсягом творчості Ю. Дарагана, зокрема його збірки «Сагайдак».

Порівняльним методом та методом фактологічної верифікації доведено, що книжка «Сагайдак» насправді не була першою поетичною збіркою, надрукованою в еміграції. Відзначено, що сучасні дослідники, які називали Ю. Дарагана першим поетом «Празької школи», не наводили для такого твердження переконливих фактів. Натомість вони лише користувалися доволі суб'єктивними думками попередників, висловленими в ідеологічно доволі суперечливих статтях довоєнного періоду.

Встановлено, що виходу книжки «Сагайдак» передувала публікація збірки Є. Маланюка «Стилет і стилос». Також виявлено, що вихід книжки «Стилет і стилос» Є. Маланюка був зустрітий рецензіями та статтями окремих українських критиків як в Україні, так і закордоном. Натомість на збірку «Сагайдак» опублікував відгук лише Микита Шаповал, який належав із Юрієм Дараганом до однієї партії (соціалістів-революціонерів). Доведено, що твердження про Ю. Дарагана як начебто про першого поета еміграції, який зосібна вплинув і на ідейно-тематичне спрямування творчості Є. Маланюка, є всього лишень літературознавчим міфом. Насправді факти вказують, що саме Є. Маланюк був провідним письменником української еміграційної літератури міжвоєнного періоду ще на початках її формування.

Ключові слова: генеза тематики української еміграційної поезії 1920–1930-х років, збірка Є. Маланюка «Стилет і стилос», збірка Ю. Дарагана «Сагайдак», «Празька школа», «вісниківство».

Генеза української еміграційної літератури 1920–1930-х років, зосібна на Європейському континенті, й досі залишається малодослідженою. До того ж під час

її висвітлення з'явилася низка маніпулятивних тверджень і літературознавчих (чи радше літературо-не-знавчих) міфів, про що доводилося писати в окремому дослідженні (Крупач, 2013b, с. 305–322). Так, 1934 р. у «польському часопису **лівої** [тут і далі в цитатах усі виокремлення наші – *М. К.*] орієнтації “Signalny”» (Ільницький, 1990a, с. 116), який виходив у Львові, була опублікована стаття Богдана Ігоря Антонича «Поезія по цей бік барикади». У ній ще недавно студент Львівського університету стверджував, що Є. Маланюк став **«найвидатнішим»** поміж поетів-емігрантів «воєнного покоління». Та, на думку Б. І. Антонича, **«першим»** із них «виділився» Ю. Дараган, який 1926 р. «передчасно помер на туберкульоз». Однак начебто видана ним 1925 р. у Празі збірка **«Сагайдак»** уже «містить у собі всі елементи, які згодом розвиватиме решта поетів еміграції: яскравий історизм, варяги, дикий степ, сонячний Дажбог, настрої вигнанця» (Антонич, 1990, с. 116). Висловлюванню Б. І. Антонича про Ю. Дарагана судилося стати, так би мовити, «крилатим». Особливого поширення в середовищі літературознавців воно набуло після публікації 1990 р. україномовного перекладу статті «Поезія по цей бік барикади», який здійснив Микола Ільницький.

Проте, як вдалося документувати в окремій публікації, стаття «Поезія по цей бік барикади» була написана на замовлення та під тиском культурних діячів московської орієнтації, тому цілком може містити елементи маніпуляцій, зокрема й політичних (Крупач, 2014, с. 88–96). Також в іншому дослідженні (Крупач, 2013a, с. 133–141) було фактологічно доведено, що цитовані твердження молодого Б. І. Антонича про ідейно-тематичну першість збірки «Сагайдак» украй суб'єктивні й науково необґрунтовані, тому їх не варто вважати авторитетним джерелом під час висвітлення генези української еміграційної літератури 1920–1930-х років, зокрема як це одним із перших у сучасному літературознавстві зробив М. Ільницький.

Так, у статті «Поетичні школи в західноукраїнському літературному процесі 20–30-х років ХХ ст.» М. Ільницький (можливо, перебуваючи під впливом автора перекладеного огляду) припустив, що **«першим»** поетом Празької школи можна назвати Ю. Дарагана, оскільки саме в його творчості начебто «окреслилися всі основні мотиви, які згодом розвинули інші представники цієї групи» (Ільницький, 1990b, с. 165–166). Подібні твердження М. Ільницького знаходимо й у дослідженні «Західноукраїнська і еміграційна поезія 20–30-х років», де вчений уже безпосередньо покликається на цитований висновок Б. І. Антонича (Ільницький, 1992, с. 26), а також у монографії «Від “Молодої Музи” до “Празької школи”» (Ільницький, 1995, с. 201–202).

У М. Ільницького навіть є стаття із промовистою назвою «Юрій Дараган – **перший поет** “Празької школи”». У ній не здійснено порівняльно-хронологічного аналізу творчих здобутків поетів-емігрантів, а лише процитоване «крилате» висловлювання Б. І. Антонича, з яким погодився й автор дослідження (Ільницький, 2005, с. 412–413). Також й у статті «Гридень Дажбога» М. Ільницький зазначив, що «Сагайдак» Ю. Дарагана хоч і «маленька книжечка», але буцімто саме вона «поклала **початок** такому явищу нашої літератури, як “празька школа” української поезії». Для підтвердження висновку вчений залучив **«свідчення авторитетних митців того часу** про поезію» Ю. Дарагана. Першим він процитував «крилате» висловлювання Б. І. Антонича. А от друге «свідчення» начебто належить **Олегові Ольжичу** (Ільницький, 1999, с. 22–23). Взятє воно зі статті «Сучасна українська поезія», де автор, приступаючи до огляду творчості **«націоналістичної»** групи поетів, писав, що **«найперше** треба згадати

Ю. Дарагана». Далі він стверджував, що буцімто «історіософічні натяжки Дарагана повно розкрив **другий** поет-емігрант **Є. Маланюк**» (Ольжич, 2007, с. 198).

Протистояння між оцінкою творчості Ю. Дарагана та Є. Маланюка також відчутні й у антології «Поети Празької школи», яка має ще одну назву – «Срібні сурми» (так титулований і один із циклів у збірці «Сагайдак»). У ній М. Ільницький уже звично називає Ю. Дарагана «**першим** представником “Празької школи” української поезії». Правда, науковець уточнює, що коли поет помер, то «такої школи ще не існувало». Наприкінці «літературної сільвети» М. Ільницький власні висновки підкріплює цитуваннями вже наведених висловлювань зі статей Б. І. Антонича та начебто О. Ольжича (Ільницький, 2009, с. 121, 124–125). На твердження про значущу роль Ю. Дарагана у формуванні тематики «Празької школи», висловлені начебто О. Ольжичем і Б. І. Антоничем, покликаються й інші дослідники української еміграційної літератури. Так, знаходимо їх у книзі Юрія Коваліва «“Празька школа” на крутосхилах “філософії чину”» (Ковалів, 2001, с. 37).

Насправді ж авторство статті «Сучасна українська поезія» викликає в дослідників сумнів (Ольжич, 1994, с. 426). Наприклад, не погодився з ним Петро Іванишин (Іванишин, 1996, с. 164). І справді, прочитання статті в контексті літературно-критичних публікацій О. Ольжича засвідчує, що вона не могла належати його перу. Адже зміст окремих тверджень у ній суперечить ідейно-політичним поглядам О. Ольжича. Про це доводилося писати в таких дослідженнях, як «“Перший” та “другий” поети “Празької школи”: проблема автентичності “свідчень авторитетних митців”» (Крупач, 2015, с. 219–232), «Factological orientations of text authorization» (Крупач, 2020, с. 393–398), «“З лупою літературного детектива” (До проблеми ідентифікації утаємничених текстів)» (Крупач, 2021, с. 212–225) тощо.

Водночас існують й інші погляди щодо критичної оцінки творчості Ю. Дарагана. Володимир Базилевський у статті «Свята неправда поезії» зауважує, що в українському літературознавстві «намітилася **тенденція до спрощеного захвалювання** передчасно померлого поета». Насправді ж, «великим поетом» він «не став» чи, «можливо, не встиг стати» (Базилевський, 2012, с. 9). На жаль, автор статті власний висновок не проілюстрував окремими прикладами з літературознавчих досліджень. Та якщо спробувати методом фактологічної ретроспекції відшукати початкову точку «захвалювання» цього поета, то потрібно зазначити, що значною мірою саме Є. Маланюк спричинився до витворення, так би мовити, «культу» Ю. Дарагана, якого вважав «любим побратимом» (Маланюк, 1992, с. 37). Проте Маланюкова рецепція життєвого та творчого абрису Ю. Дарагана потребує окремого дослідження.

Мета ж цієї публікації – проілюструвати на прикладах зі сучасних літературознавчих досліджень зауважену В. Базилевським «тенденцію до спрощеного захвалювання» творчості Ю. Дарагана. А головне – з’ясувати, яка з надрукованих 1925 р. у Празі збірок – Ю. Дарагана чи Є. Маланюка – все ж таки побачила світ хронологічно першою. Відповідно провідним завданням стало порівняльним методом і методом фактологічної верифікації з’ясувати якомога точніші дати виходу обох збірок.

Отож, коли спробувати й далі простежити «тенденцію до спрощеного захвалювання» автора збірки «Сагайдак», то потрібно відзначити, що в одному зі шкільних підручників навіть наявне твердження, що Ю. Дараган – «**родоначальник**» усієї «Празької школи», бо буцімто «мав великий вплив на творчість її поетів саме

історіософськими мотивами» (Семенюк, Ткачук, Ковальчук, 2006, с. 172). На жаль, автор цього твердження, нав'язаного впливом Б. І. Антонича, навіть не цілком усвідомлює відмінність між такими термінологічними окресленнями, як історичний та історіософський.

Про неабияку роль творчості Юрія Дарагана в генезі української еміграційної літератури запевняє й Михайло Слабошпицький. У книзі «25 поетів української діаспори» він твердить, буцімто Ю. Дараган «став своєрідним **камертоном** Празької школи», його поезія «вирізняється» не лише «духовою силою, потужною енергетикою», а начебто «за нею – добра **поетична школа**». Михайло Слабошпицький навіть вважає доконаним «фактом», що «Дараганове слово повело за собою **всіх**», тобто визнає за поетом статус першості, або ж, так би мовити, «вождя». Утім зразу ж після презентації Ю. Дарагана у книзі М. Слабошпицький розміщує короткий огляд життя та творчості Є. Маланюка, який красномовно називає «Вождь». Також М. Слабошпицький вважає збірку «Сагайдак» начебто «**програмовою** для поетів Празької школи» (Слабошпицький, 2006, с. 52, 55–57, 72).

Та, наприклад, Микола Неврлий (Mikuláš Nevrlý) займає дещо іншу позицію. Зокрема, деякий час він твердив нібито «одним із перших пражан, що, заглиблюючись в українську давнину, оспівував її “половецький степ”, княжі дружини, “бронзу і метал”», був Ю. Дараган, який, правда, «**разом з Є. Маланюком і Л. Мосендзом став родоначальником празької поетичної школи**». Однак далі, як і Б. І. Антонич, учений переконував, що «**найвизначнішим поетом** цієї школи» є все ж таки Є. Маланюк (Неврлий, 1995, с. 5). Та згодом, уже в іншій статті, М. Неврлий уточнив, що «**програмовою** для цих поетів була перша збірка **Є. Маланюка “Стилет і стилос”**», а її автора вчений-славіст назвав «**лідером**» усієї «празької поетичної школи». Хоча тут же додав, що «одним із перших у ній був» Ю. Дараган. І «саме він, а з ним майже рівночасно Є. Маланюк і Л. Мосендз, був **родоначальником** цієї школи» (Неврлий, 2009, с. 207).

Водночас, у статті, присвяченій О. Ольжичеві – одному з лідерів українських націоналістів, М. Неврлий уже не згадує не тільки про тріумвірат «родоначальників», а й про «празьку поетичну школу» загалом. Натомість пише лише про «поетів нової світоглядкової формації – **націоналістів**», які «найчастіше друкувалися у львівському “Віснику” (1933–1939) Д. Донцова». Тепер М. Неврлий твердить, що «**програмовою**» і «для цих поетів була перша збірка **Є. Маланюка “Стилет і стилос”**». Учений майже дослівно повторює щодо «**вісниківців**» те, що недавно писав і про поетів «**Празької школи**». Далі М. Неврлий знову переказує попередні висловлювання про збірку «Стилет і стилос», додаючи й уже дещо оновлену й більш науково обґрунтовану характеристику саме одноосібної значущості Є. Маланюка, зокрема його першої книжки: «Символіка назви цієї **майже епохальної збірки все істотно визначила**: стилет – зброя в руках воїна, стилос – перо літописця. Меч вчорашнього вояка УНР (1917–1921) – по програній війні з більшовицькою Москвою – поет змінив на перо борця за волю України. Сила художнього вислову стала не тільки поетові, але й **усьому його поколінню найміцнішою ідейною збробою. Маланюк стає лідером** цього покоління. Після цієї першої збірки його **слава гримить не тільки в діаспорі, але й у Галичині, Буковині й на Закарпатті**. Луною озвалась вона й у тогочасній **радянській Україні**. **Подєбради**, де кілька років перед тим розгорілось літературне життя та де 1925 р. зав'язалась Легія українських націоналістів, стають **першою куз-**

нею нової хвилі української літератури. Подебради відвідують молоді літературні сили з Праги» (Неврлий, 2008, с. 395–396).

Однак і така доволі об'єктивна візія генези української еміграційної літератури потребує уточнення. Так, учений не згадує, що до Подебрад воїни Армії Української Народної Республіки (УНР) активне літературне життя розпочали в таборах інтернованих на території Польщі, зокрема в **Каліші**. Там ще навесні 1922 р. було утворене **літературно-артистичне товариство «Веселка»**, яке видавало й однойменний журнал. Передусім саме до цього мистецького об'єднання належав не тільки Є. Маланюк, а й Ю. Дараган, про якого, звичайно, відсутня згадка в когорті «вісниківців», що й запропонував М. Неврлий. Адже поет помер 1926 р., тому аж ніяк не міг друкувати власні твори в журналі «Вісник», який почав виходити 1933 р.

Та один вірш Юрія Дарагана під назвою «Акварель» 1924 р. був опублікований ще в «Літературно-науковому віснику» (ЛНВ), редактором якого був Дмитро Донцов (Дараган, 1924, с. 108). Утім, як вдалося з'ясувати, це – всього лише передрук вірша «Як луна загубленого раю...», що складається із двох катренів. Уперше він опублікований 1923 р. у чернівецькому журналі «Промінь» (Дараган, 1923, с. 91), а згодом під такою ж назвою увійшов до збірки «Сагайдак». Тож, очевидно, редактор самочинно дав йому назву «Акварель» та з помилками опублікував у ЛНВ. Цілком можливо, що й без згоди автора. До такого припущення спонукає і рукопис рецензії Юрія Дарагана, який віднайшов в архіві Леонід Куценко, на поетичну збірку Миколи Оверковича (Битинського) «В гromі і бурі», що, між іншим, побачила світ ще 1923 р. у Каліші. Зокрема, Юрій Дараган у рецензії цитує нещодавно надрукований у ЛНВ вірш Олєся Бабія «Весна» та запитує в читачів: «Ну скажіть, будь ласка, де б Ви могли ще відшукати такі заяложені образи і більш трафаретні теми?...». Наведене зауваження, яке Л. Куценко вважає «справедливим» (Дараган, 2004, с. 18–19), ілюструє доволі скептичне ставлення Ю. Дарагана до редакторської об'єктивності Д. Донцова, який нещодавно критично оцінював поезію, зокрема опубліковану на сторінках таборового журналу «Веселка». Отож сумнівно, що після цього Ю. Дараган одразу ж пробував би надсилати до ЛНВ власний вірш та ще й попередньо опублікований в іншому журналі.

Та попри те, книжка «Сагайдак» була повністю передрукована у збірнику «Личарі духу (Українські письменники-націоналісти – “вісниківці”)». У «Передньому слові...» до неї Олег Баган твердить, що нібито Юрій Дараган «творив **перші кроки**» української емігрантської літератури 1920–1930-х років і саме йому «належить **творчий заспів** до потужної течії **неоромантизму**». Також у Ю. Дарагана начебто «ми знаходимо всі ті мотиви, настрої, символи, поетичні стилі, що розроблялися в нашій поезії по обидва боки кордону розшматованої вітчизни: київськими неокласиками і неоромантиками-“вісниківцями”». А ще «своєю романтикою степу, його “печензькими” символами» Ю. Дараган «ніби проторує шляхи для поетичного натхнення Є. Маланюка» (Баган, Гузар, Червак, 1996, с. 129–130).

Передусім незрозуміло, як Ю. Дараган, який виростав у Тифлісі та Петербурзі, вплинув на формування художніх візій малої батьківщини Є. Маланюка – уже потомственного степовика? Теж не зовсім зрозуміло, про який неоромантизм згадує О. Баган. Загалом дослідники сходяться на думці, що він виник в українській літературі начебто ще на початку ХХ ст. і вже наявний у творчості, наприклад, Лєсі Українки, яка називала його новоромантизмом. Тож незрозуміло, як поезія Ю. Дарагана

1922–1925 рр. могла стати **«творчим заспівом»** течії, яка вже існувала в українській літературі близько двох десятиліть років.

Фактологічно непереконливим є й запевнення, що Ю. Дараган мав неабиякий вплив на «київських неокласиків». Так, Микола Зеров, якого вважають лідером «київських неокласиків», 1925 р. написав рецензію саме на збірку Євгена Маланюка, а не Юрія Дарагана. У ній він продемонстрував доволі кваліфіковану обізнаність з українською еміграційною літературою першої половини 1920-х років. Згадав каліських таборових літераторів, їхній журнал «Веселка» й альманах «Озимина». Не підлягає сумніву й обізнаність М. Зерова з іншими періодичними виданнями емігрантів, зокрема і празьким журналом «Нова Україна». А вже наприкінці рецензії він звернув увагу на «мовні риси» поезії Є. Маланюка, вважаючи їх «спільними з усіма українськими поетами еміграції». Отож поет-критик явно мав бути ознайомлений і з творчістю Ю. Дарагана, який переважно друкував свої твори на шпальтах журналів «Веселка» та «Нова Україна», а потім із них й уклав збірку «Сагайдак». Та попри те, М. Зеров навіть не згадав його, а в рецензії цілком однозначно запевнив: «Євг. Маланюк – безперечно, **найталановитіший** з молодих поетів української еміграції» (Зеров, 1925, с. 132–133).

Так, «пальму» поетичної першості з-поміж українських емігрантів авторитетний критик віддав саме Є. Маланюкові, пояснивши навіть чому. На думку М. Зерова, **«радянська дійсність»** (а насправді московська окупаційна система) «має в Маланюкові **великого ворога**», бо «поет відчуває в собі кров тих, “чия упевнена рука зміцнила сивого **Мазепу**”», та «тих, хто в урагані майбутніх подій скинуть **ярмо Москви** і **«московський лапоть»** не пустять на “паркети **українських сал**”». Також М. Зеров протиставив Є. Маланюка й т. зв. «радянським» письменникам, твердячи: «“Жовте сонце **Азії**” і “жорстокі кроки **орд**”, “непроглядні хащі” і дикі **“печеніги”**». В **азіатський** ренесанс Маланюк не вірить, і тому для нього ці “жорсткі кроки” не початок нового дня, нової славної доби, а **національна катастрофа, Калка: староруське** військо розбито, і на грудях **князів** бенкетує татарва» (Зеров, 1925, с. 132).

Тож, М. Зеров прочитав у творах Є. Маланюка не просто згадки про **«печенігів»**, **Київську Русь** чи **Івана Мазепу**, які, на думку деяких критиків, є новаторськими темами начебто саме у спадщині Ю. Дарагана, передусім М. Зеров відзначив **національно-державницьке** спрямування творчості Є. Маланюка та **протиставив її окупаційно-лівій ідеології Кремля**, яку, на жаль, тоді почали підтримувати (принаймні, як, наприклад, М. Зеров, формально) чимало українських письменників. Хоча деякі науковці й досі не звертають уваги на доволі об’єктивну оцінку ранньої творчості Є. Маланюка, публічно озвучену М. Зеровим ще в середині 1925 р.

Водночас, коли М. Ільницький вважає Ю. Дарагана «першим поетом» саме «Празької школи», то О. Баган його першість пов’язує з «вісниківством». У передмові до збірника «Гридень Дажбога» критик намагається довести «першість» («піонерство») Ю. Дарагана у «вісниківському неоромантизмі» (чи «літературному вісниківстві») навіть через доволі тенденційне порівнювання його творчості з Маланюковою, зокрема на стилістичному рівні. Мовляв, хронологічно перша збірка Є. Маланюка «Гербарій» була написана в дусі «стильового символізму». І вже потім поет (услід за Ю. Дараганом) «включився в стилістику неоромантизму» (Дараган, 2022, с. 16). Таке твердження, звичайно, хибне, бо на початку 1922 р., коли Ю. Дараган не написав ще жодного україномовного вірша, Є. Маланюк, захоплюючись боротьбою ірландських націоналістів, уже публічно закликав українців до **«високого ідеалізму та на-**

ціонального романтизму», про що доводилося писати в окремій публікації (Крупач, 2018, с. 18–25). Звичайно, у візії Є. Маланюка «національний романтизм» – поняття не тільки літературно-мистецького спрямування, а передусім ідейно-державницького. Та й загалом його смислове наповнення набагато ширше за доволі доктринерський, принаймні в окресленні О. Багана, «вісниківський неоромантизм». Врешті найцінніші для читача тематика й ідейно-політичне спрямування доволі художньо довершених текстів Є. Маланюка, які в період чужої окупації виконували функції передусім **національно-державницького єднання українців у всьому світі**.

Також відчутно, що О. Баган намагається всіляко пов'язати життєвий та творчий шляхи Ю. Дарагана з націоналістичною доктриною Д. Донцова, яка, між іншим, була публічно сформульована вже після смерті поета. На початку книжки «Гридень Дажбога» навіть поміщений на всю сторінку портрет не Ю. Дарагана, чиї твори там опубліковані, а чомусь «високоповажного редактора» Д. Донцова. Проте потрібно зазначити, що в останні роки життя Ю. Дараган насправді був досить активним соціалістом-революціонером, зокрема сподвижником М. Шаповала, політичну позицію якого в 1920-х роках критикував саме Д. Донцов. Отож у Празі Ю. Дараган читав не націоналістичну, а саме «величезну соціалістичну літературу, щоб перетворити думки в поезію і цим запалити маси» (Шаповал, 1926а, с. 36). Про це також свідчить і його вірш «Вперед!», опублікований 1924 р. у празькому збірнику «Голос соціаліста». У ньому Ю. Дараган, який за часів російської імперії належав до дворянського роду, доволі політично награно твердив, що буцімто він «Хмільний від праці і пригноблений, / Не розгинав спини», а також порівнював себе з «важким піяком», закликаючи, як і більшовики, битися з «паном-упирем» (Дараган, 1924, с. 30). Натомість Є. Маланюк 1925 р. брав активну участь у творенні Легії українських націоналістів (ЛУН). Проте в анонсованому на початку збірника «Гридень Дажбога» порядку видань книжкової серії «О(а)нтологія вісниківства» Є. Маланюк опинився чомусь аж на п'ятому місці!

Де в чому «консенсусне» твердження щодо творчої значущості Юрія Дарагана та Євгена Маланюка знаходимо у Віри Просалової. Вона також запевняє, що начебто «єдиною збіркою Ю. Дараган визначив тематичне коло поезії Празької поетичної школи», тобто виокремив «коло інваріантних мотивів». Однак, на думку дослідниці, у середовищі письменників-емігрантів саме Є. Маланюк визначив «**ідеологічне підґрунтя творчого процесу**», адже, «настроївши свою музу на хвилю служіння нації», він «уже назвою своєї першої збірки (за часом впорядкування другої) “Стилет і стилос” окреслював функції поетичного слова: стилоса, що силою свого впливу, акумульованої в ньому енергії, був би стилетом» (Просалова, 2008, с. 5).

В об'єктивному трактуванні генези української еміграційної літератури 1920–1930-х років виникає чимало труднощів, передусім пов'язаних із нестачею достовірної інформації про життя та творчість багатьох тамтешніх письменників. Однак на шляху безстороннього висвітлення проблеми стають і суб'єктивні чинники, які можуть бути складниками й політичних, та навіть особистісних маніпуляцій безпосередніх учасників чи професійних обсерваторів літературно-мистецького життя. Так, залучені сучасними дослідниками «свідчення **авторитетних митців того часу**» про поезію Ю. Дарагана після навіть часткового аналізу історій публікацій і змістових наповнень оглядів, звідки вони були цитовані, втрачають будь-яку довіру й вагомість. Проте оголошена у статтях «Поезія по цей бік барикади» та «Сучасна українська поезія» суб'єктивна «боротьба» за лідерство серед поетів-емігрантів уже розкрутила

велетенський літературно-критичний «маховик», який ще довго провокуватиме різні наукові дискусії. Часто вже навіть не покликаючись на будь-які джерела, багато сучасних учених апріорі не тільки твердять, що українська еміграційна поезія розпочалася саме із «Празької школи», а й беззастережно переконують у «першості» в ній саме Ю. Дарагана.

Так, наприклад, Ігор Качуровський переконує, що саме «лірика» Юрія Дарагана «цікава для нас тим, що в ній, мов у **зернятці**, заховані основні риси української поезії Празької школи». До неї, на думку дослідника, належали не тільки такі «**визначні** поети», як Олег Ольжич, Євген Маланюк, Олена Теліга, Олекса Стефанович, а й «шерега рядових», зокрема Леонід Мосендз, Микола Чирський, Максим Грива, Оксана Лятуринська й ін. Саме вони начебто і «створять не **вершину**, а саме **тіло** літератури» (Качуровський, 2002, с. 355–356). На жаль, таке й подібні лаштування поетів української еміграції 1920–1930-х років у «шерегу» та нічим необґрунтована роздача їм «літературознавчими генералами» ерархічних відзнак першості вкрай односторонньо та заздалегідь суб'єктивні. Тож неможливо збагнути, чому в цій «шерезі» О. Ольжич потіснив на задній план Є. Маланюка, а О. Стефанович опинився після О. Теліги. Не цілком зрозуміло, і за якими показниками вибудована «шерега» рядовиків та для чого взагалі потрібно було «вишиковувати» письменників за не цілком зрозумілим ранжиrom.

Ще задовго до виходу статті Ігоря Качуровського спроби шерегувати поетів-емігрантів начебто намагався розвінчувати Богдан Бойчук, який стверджував: «Десятками років в уяві читачів плекався та зберігався досить дивний збірний портрет Празької групи: поети в тому портреті стояли в штивих позах (тобто серйозно ставилися до свого покликання), всі вони мали один вираз обличчя (тобто спільну творчу настанову), всі вони мали могутні геройські рамена (тобто поставу служити ідеалам нації), всі були звернені в одному напрямі (творити до вимог “добри”), у всіх були відкриті роти (були трибунами політичних ідей) і т. д., і т. д.». Цей «збірний портрет» Б. Бойчук вважав «нецікавим і недійсним» та навіть переконував, нібито «щонайдивніше, його допомагали творити самі поети Празької групи», а «головне» – Є. Маланюк (Бойчук, 1980, с. 64). Звичайно, коли щось і «дивує» в цьому колективному образі українських поетів-емігрантів 1920–1930-х років, то це іронічний цинізм автора. Його Леонід Куценко назвав ще «жовчю», зокрема коментуючи суб'єктивний «портрет Є. Маланюка без сяйва бронзи», який подав Богдан Бойчук (Куценко, 2002, с. 150).

У статті «Празька поетична школа», окреслюючи її «стале ядро», Володимир Моренець також переконує, що «**першим** у цій **шерезі** стоїть саме Юрій Дараган. Учений твердить, що перші вірші Ю. Дараган опублікував у журналі «Веселка», а його збірка «Сагайдак» начебто 1925 р. «**започаткувала** низку видань празької школи і, за **загальним** визнанням, чинила відчутний вплив на творчість **всіх** інших», зокрема О. Ольжича й О. Лятуринської (Моренець, 1999, с. 295). Однак, чи в такому випадку потрібно розпочинати генезу української еміграційної літератури саме з «Празької школи», адже В. Моренець зазначив, що Ю. Дараган перед Прагою почав друкувати свої твори в журналі «Веселка», який виходив у польському Каліші? Отож, можливо, варто спочатку говорити про «**Каліську школу**»?

Та попри те, звідки взялося переконання, що саме збірка «Сагайдак» «**започаткувала** низку видань празької школи»? Найімовірніше, воно зродилося (безпосередньо чи опосередковано) із тверджень, наявних передусім в оглядах «Поезія по цей

бік барикади» Б. І. Антонича та «Сучасна українська поезія» невідомого автора. Саме в цих публікаціях, не обґрунтувавши власні висновки серйозними фактологічними доказами, автори запевняють у «першості» Ю. Дарагана в якомусь цілком незрозумілому «творчому» забігу молодих поетів-емігрантів.

Так у ще одному шкільному підручнику також знаходимо «крилатий» вислів про Ю. Дарагана зі статті Б. І. Антонича. Однак йому передують такі твердження автора: **«Першими ластівками на небосхилі “празької школи” були збірки Галі Мазуренко “Акварелі” та Ю. Дарагана “Сагайдак”.** Якщо книжечка Галі Мазуренко, позначена безпосереднією переживань, не вплинула на творчість “пражан”, то **дебют Ю. Дарагана сприймався їхнім заспівом»** (Мовчан та ін., 1998, с. 32).

Тут важливо уточнити, що збірка «Акварелі» насправді була надрукована у Празі 1926 р. (Мазуренко, 1926). Проте до списку «перших ластівок» чомусь не потрапила, наприклад, збірка «Стилет і стилос» Є. Маланюка, яка побачила світ саме 1925 р. Врешті не потрібно забувати і про поетичну книжку «Гербарій», до якої увійшли вірші Є. Маланюка 1920–1924 рр. Вона опублікована 1926 р. Однак уже наприкінці 1924 р. була готова до друку, тому хронологічно саме її потрібно вважати не тільки першою збіркою поета, але, так би мовити, і «першою ластівкою на небосхилі “празької школи”».

З цього приводу Леонід Череватенко свого часу вступив у полеміку з Тарасом Салигою, який у статті «Міццю духа» твердив, що «основна домінанта», на якій була заснована «празька група поетів», «базується» саме на творчості Юрія Дарагана. Власне переконання вчений аргументував закликом «дивитись на суть цього групування через **хронологічну призму**». Мовляв, як і Ю. Дараган, 1925 р. «лише Ю. Липа видав свою першу збірку “Світлість”». А начебто «решта авторів приходили до читача вже по смерті Ю. Дарагана» (Салига, 1990, с. 6). Не згідний із таким твердженням Л. Череватенко у статті, присвяченій Ю. Дарагану, писав: «Поступово та невідворотно складається збірка віршів “Сагайдак”, видана у Празі 1925 р. Її поява була без перебільшення подією не лише літературною. І все-таки, правди ради, **не треба сприймати події якимись іншими, аніж вони були в реальності**». Тож далі дослідник дорікнув Т. Салізі: «Перераховуючи поетів-“пражан”, що всі начебто видали книжки “після”, автор статті чомусь оминає “Стилет і стилос” Євгена Маланюка. Ця збірка вийшла у Подєбрадах того ж таки 1925 р. – та ще й затрималась у видавництві на цілих два роки. Отже, з **категоричними висновками годиться бути обережнішими**» (Череватенко, 1991, с. 74).

Загалом погоджуючись із твердженням Л. Череватенка, все ж вартувало б уточнити: чия ж із збірок українських поетів-воїнів таки була надрукована 1925 р. у Празі першою – Є. Маланюка чи Ю. Дарагана? Адже, як було вже описано, суть творчості поетів-емігрантів міжвоєнного періоду саме «через **хронологічну призму**» розглядає не тільки Т. Салига, а й чимало інших літературознавців. Складається враження, що всі вони переконані, буцімто саме поетична книжка «Сагайдак» Ю. Дарагана була опублікована хронологічно першою, тому й мала вплив, зокрема, на творчість Є. Маланюка.

Проте під час пошукової роботи вдалося з’ясувати, що все ж таки книжка «Стилет і стилос» Є. Маланюка передувала виходу збірки «Сагайдак» Ю. Дарагана. Так, у листі до Д. Донцова, написаному **15 квітня 1925 р.**, Є. Маланюк зазначав: «Ви вже, певно, **одержали “Стилет і стилос”**» (Сварник, 1999, с. 275). Попередній лист до головного редактора ЛНВ датований 7 березням 1925 р. У ньому ще немає

згадки про вихід збірки. Однак **11 березня** 1955 р. «Літературно-мистецький клуб у Нью-Йорку відзначив **30-річчя першої збірки**» Є. Маланюка, а також вихід у світ його книжки «Поезії» (Гординський, 1955, с. 64). Отож дата святкувань, у якій особисто взяв участь Є. Маланюк, була вибрана не випадково, бо якраз у **березні** (або ж щонайпізніше на початку квітня) 1925 р. збірка «Стилет і стилос» побачила світ масовим накладом.

Того ж таки 1925 р. у спарених числах (за **червень–липень**) журналів «Життя і революція» та «Нова Україна» з'явилися перші рецензії на збірку «Стилет і стилос», які написали відповідно в Києві Микола Зеров та у Празі Михайло Мухин. Невдовзі відгуки на книжку Євгена Маланюка опублікував у ЛНВ Олесь Бабій, а у «Студентському віснику» – Меріям (Григор Лужицький). Із приводу виходу збірки з'явилися й окремі статті, зокрема «Книга залізної доби» Спиридона Довгала в «Нашій бесіді» (Варшава) та «Поезії Євгена Маланюка» Онуфрія Іваха, опублікована в «Канадійському фармені» (Вінніпег) **17 червня 1925 р.** (Маланюк, 06.02.1933, арк. 3). Також у листі до Євгена Чикаленка, датованому **5 серпням 1925 р.**, Сергій Єфремов повідомив з окупованої росіянами України, що «Маланюкової книжки» начебто «не одержав» (Чикаленко, Єфремов, 2010, с. 273). Зрозуміло, що надісланою йому із Праги до того часу могла бути тільки збірка «Стилет і стилос».

Водночас М. Мухин, якого можна вважати літописцем літературного життя української еміграції 1920–1930-х років у Празі, у рецензії, що реально до читача мала дійти орієнтовно в **серпні** 1925 р., зазначив: «**“Стилет і стилос” – перший і, тимчасом, єдиний дарунок української еміграції – українській літературі**» (Мухин, 1925, с. 72)¹. Тож М. Мухин зафіксував факт, що принаймні до серпня 1925 р. у Празі з-поміж поетичних книжок побачила світ лише Маланюкова, а відповідно збірка «Сагайдак» Ю. Дарагана тоді ще не була надрукована.

Натомість, як повідомляв М. Шаповал, **весною 1925 р.**, коли збірка Є. Маланюка «Стилет і стилос» уже побачила світ, на загальних зборах у Празі лише відбувалися дибати «на тему: чи друкувати взагалі поезії» в Українському громадському видавничому фонді (УГВФ). І лише після того, як було прийняте позитивне рішення, тут мали надрукувати збірку Ю. Дарагана «Сагайдак». Також, пригадуючи останню зустріч з уже смертельно хворим поетом, яка відбулася **10 березня** наступного (1926) року, М. Шаповал розповів, що Ю. Дарагана передусім цікавило, «як **здається** “Сагайдак” – його збірка, що **вийшла за кілька місяців перед тим**» (Шаповал, 1926а, с. 34, 37). Не цілком зрозуміло, у якому значенні М. Шаповал ужив лексему «здається» щодо збірки Ю. Дарагана? Зосібна серед видавців розповсюджені такі термінологічні поняття, як «здано на складання» й «підписано до друку». Та М. Шаповал запевнив, що збірка «Сагайдак» начебто вже побачила світ за декілька місяців до їхньої розмови. Отже, який конкретно відтинок часу М. Шаповал вклав у словосполучення «кілька місяців»? Якщо шість, то він мав би сказати, що збірка побачила світ «пів року тому», коли – п'ять, то вартувало б говорити: «десь із пів року перед тим». Тож «кілька місяців» – це, найочевидніше, від двох до чотирьох. Так, збірка «Сагайдак» мала б дійти до читача щонайраніше десь у **листопаді 1925 р.**, тобто **наприкінці осені**.

¹ Згідно з інформацією, наявною на титулі, повний бібліографічний опис збірки мав бути таким: Дараган Юрій. Сагайдак. Вірші. Книга перша. 1922–1924 р[р]. Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. 64 с. Правда, на окремій сторінці звороту титулу також поодиноким зазначено: «Фундація імені Гр. Чупринки. Ч. 2». Отож до видання книжки причетна й інша організація.

Підтвердження такого припущення начебто знаходимо й у біографічному нарисі Л. Куценка, який він написав на підставі матеріалів з архіву Ю. Дарагана. Зосібна там процитована листівка Валерії О'Коннор-Вілінської від **11 листопада 1925 р.** У ній письменниця дякувала Ю. Дараганові за подаровану їй книжку «Сагайдак». Далі Л. Куценко навів і згадку про вихід у світ поетичної книжки Ю. Дарагана, яка з'явилася у грудневному числі празького журналу «Студентський вісник». У ній, між іншим, Ю. Дараган був названий «однією із найкращих поетичних сил на еміграції», але не, так би мовити, провідною. Також у нарисі подана й записка від **19 лютого 1926 р.**, де М. Шаповал повідомляв Ю. Дарагана, що надсилає йому верстку статті «Під білими парусами», яку фактично можна вважати і **єдиною** спробою рецензії на книжку «Сагайдак» (Дараган, 2004, с. 35–36).

Маємо й інші свідчення щодо історії публікації збірки «Сагайдак», які залишив Михайло Мухин, що, як припускає Надія Миронець, «очевидно редагував» поезії Юрія Дарагана, «бо в його листах до поета зустрічаються запитання щодо правильності написання деяких слів у його віршах» (Миронець, 2003, с. 138). Зокрема, Михайло Мухин повідомив, що лише **«восени»** 1925 р. «вмираючий від сухот» Юрій Дараган звернувся до нього листовно, щоби він «відвідав» Василя Сімовича та прохав його пришвидшити написання рецензії на «Сагайдак», без якої УГВФ не брав збірки до друку. Однак і після відвідин М. Мухина В. Сімович не поспішав із написанням рецензії на поетичну книжку свого студента, виправдовуючись професійною зайнятістю: «Я маю безліч праці як ректор. Для студентів складаю граматику й вибір староболгарських текстів. Окрім цього, працюю над редакцією Марксового “Капітала”. Де ж при таких умовах мені знайти час для рецензії на “Сагайдак”?» – начебто бідкався професор. Водночас до цього повідомлення М. Мухин подав і «примітку автора»: «На початку **осени** наступного року Дараганові на смертному ліжку пощастило нарешті передивитися авторську коректуру “Сагайдака” у шпальтах, сама ж **збірка вийшла по його смерті**» (Гридень, 1977, с. 276–278).

У цьому інформуванні наявна безумовна помилка, яка могла закрестися й під час передруку спогадів М. Мухина. «На початку **осени** наступного року», тобто **1926 р.**, Ю. Дарагана серед живих уже не було. Отож переглянути «авторську коректуру» збірки він мав би хіба на початку **весни**². Чи навіть точніше – десь у першій половині березня 1926 р., бо вже 17 числа цього ж місяця поет відійшов у вічність.

У підсумку різні інформативні джерела фіксують начебто дещо розбіжну хронологію виходу збірки «Сагайдак». Звичайно, дослідникові інколи важко вирішити подібну колізію без додаткових фактологічних свідчень чи архівних документів, які загалом можуть уже й не існувати. Однак, якщо справді збірка «Сагайдак» вийшла у світ **«за кілька місяців перед»** останньою зустріччю М. Шаповала з Ю. Дараганом, тобто на початку листопада 1925 р., то незрозуміло, чому він так довго писав на неї відгук, адже знав про смертельну недугу поета.

Ще більше дивує жанрова загадковість публікації М. Шаповала, іменованої – «Під білим парусом (“Сагайдак” Юрія Дарагана)». За назвою та змістом її потрібно сприймати як **рецензію**. Та наприкінці тексту автор раптом заявив, що не хоче писати про «хиби» збірки, бо «це діло рецензентів», а він «тільки читач» (Шаповал, 1926b,

² Можливо, у рукописі не чітко була написала літера «в», яку сплутали з «о», а дві наступні або редактор, або ж навіть складальник тексту в друкарні просто переставив місцями – **осени** – **весни**.

с. 134). Звично в журналі «Нова Україна», як традиційно й у інших часописах, публікації подібного спрямування містилися у відділі «Бібліографії». Там, наприклад, була вміщена й уже згадувана рецензія М. Мухина на збірку «Стилет і стилос» Є. Маланюка. Також звично в рецензії автор вказує повний бібліографічний опис книжки³. Та М. Шаповал чомусь його не зазначив, хоча й був одним із редакторів журналу «Нова Україна».

Зрозуміло, доки не був повністю укладений титул збірки «Сагайдак», М. Шаповал не міг правильно подати його в назві рецензії, тому, найімовірніше, і змушений наприкінці виправдовуватися, що він не «рецензент», а «тільки читач». Відчутно також, що «читацька» рецепція М. Шаповала написана якось похапцем, із домінуванням цитувань віршів Ю. Дарагана. Однак лише в першому покликанні на збірку «Сагайдак» зазначено номер сторінки («стор. 16»), звідки процитований фрагмент вірша. Декілька інших уривків такої ідентифікації щодо розміщення у книжці не мають.

Ці й інші особливості написання та публікації відгуку М. Шаповала можуть якраз свідчити, що перед ним ще не було остаточного варіанта збірки «Сагайдак». Тож, як вказує М. Мухин, М. Шаповал міг користуватися лише її «шпальтами» (гранками) або радше одним із сигнальних примірників, яких, наприклад, на замовлення вже вмираючого Ю. Дарагана могли виготовити кілька. Власне, ці примірники, крім М. Шаповала, могли потрапити й до В. О'Коннор-Вілінської та редакції журналу «Студентський вісник». Можна також здогадуватися, що на тоді ще не повністю був сформований і титул. Отож не було змоги подати й повний бібліографічний опис. Відповідно М. Шаповал у цитуванні змушений був відмовитися від посторінкового покликання, адже, як знову ж засвідчує М. Мухин, Ю. Дараган мав ще передивлятися «авторську коректуру “Сагайдака” у шпальтах», тож міг внести зміни, які б порушили посторінкове покликання в публікації М. Шаповала. Також можливо, що зазначене все ж у відгуку на збірку «Сагайдак» покликання на відповідну (16-ту) сторінку спричинило подальше «підганання» нумерації книжки загалом. Адже надзвичайно дивно, що перший вірш у збірці опублікований аж на **сьомій** сторінці. І це тоді, коли українські видавництва в еміграції відчували колосальний брак коштів, зокрема на придбання друкарського паперу. Так можна вважати достовірним і свідчення М. Мухина про вихід у світ збірки «Сагайдак» уже після смерті Ю. Дарагана. Однак, потрібно уточнити, що весною 1926 р., найімовірніше, був надрукований основний наклад книжки, яка могла потрапити й до масового читача.

Та якими б не були деталі остаточного виходу збірки «Сагайдак», існує низка неспростовних доказів, які дають змогу аргументовано стверджувати, що книжка Є. Маланюка «Стилет і стилос» її явно випереджала щонайменше на півріччя, а то й на понад рік. Отже, твердження, що саме «збірка «Сагайдак» 1925 р. започаткувала низку видань празької школи» чи подібні до нього, є абсолютно недостовірними та навіть маніпулятивними, оскільки явно спотворюють правдиву історію генези української еміграційної літератури, зокрема 1920–1930-х років. Водночас вихід збірки «Стилет і стилос» був зустрітий рецензіями та статтями провідних українських кри-

³ Згідно з інформацією, наявною на титулі, повний бібліографічний опис збірки мав бути таким: Дараган Юрій. Сагайдак. Вірші. Книга перша. 1922–1924 р[р]. Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. 64 с. Водночас на окремій сторінці звороту титулу також поодинокі зазначено: «Фундація імені Гр. Чупринки. Ч. 2». Отож до видання книжки причетна й інша організація.

тиків як в Україні, так і за кордоном, зокрема в Чехо-Словаччині, Польщі, Канаді. Натомість на збірку «Сагайдак» відгук опублікував лише М. Шаповал – однопартієць Ю. Дарагана. Ці й інші результати дослідження дають змогу вносити корективи у вивчення історії генези української еміграційної літератури 1920–1930-х років, а також руйнують маніпулятивний міф про Ю. Дарагана як начебто про «першого» поета еміграції, який, зокрема, вплинув і на ідейно-тематичне спрямування творчості Є. Маланюка. Окремого дослідження потребує генеалогія цього міфу, який, найімовірніше, політично-замовний, спрямований на знецінення національно-державницької та водночас й антиокупаційної творчості Є. Маланюка.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Антонич, Б. І. (1990). Поезія по цей бік барикади (М. Ільницький, пер. з пол.). *Дзвін*, 5, 114–116.

Баган, О., Гузар, З., Червак, Б. (1996). *Лицарі духу (Українські письменники націоналісти – «вісниківці»)*. Дрогобич: Відродження.

Базилевський, В. (2012). Свята неправда поезії. *Слово просвіти*, 29, 8–9.

Бойчук, Б. (1980). Два штрихи. *Сучасність*, 1, 61–66.

Гординський, С. (1955). Євген Маланюк. З нагоди появи «Поезій». *Київ*, 2, 64–69.

Гридень, К. (Мухин, М.) (1977). Матеріали для життєпису О. Теліги. В *О. Теліга. Збірник*. Детройт; Нью-Йорк; Париж, 250–279.

Дараган, Ю. (1923). «Як луна загубленого раю...». *Промінь*, 3–4, 91.

Дараган, Ю. (1924а). Акварелі. *ЛНВ*, 2, 108.

Дараган, Ю. (1924б). Вперед! *Голос соціаліста*, 1, 30.

Дараган, Ю. (2004). *Срібні сурми. Поезії*. Київ: Веселка.

Дараган, Ю. (2022). *Гридень Дажбога. Збірник*. Дніпро; Тернопіль: Крила.

Зеров, М. (1925). [Рец. на кн. Маланюк Є. *Стилет і стилос. Вірші 1923–1924*. Подєбради: Київ, 47 с.]. *Життя і революція*, 6–7, 132–133.

Іванишин, П. (1996). *Олег Ольжич – герольд нескореного покоління*. Дрогобич: Відродження.

Ільницький, М. (1990а). Невідомий Антонич. *Дзвін*, 5, 116–117.

Ільницький, М. (1990б). Поетичні школи в західноукраїнському літературному процесі 20–30-х років ХХ ст. *Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Праці філологічної секції, ССХХІ*, 156–170.

Ільницький, М. (1992). *Західноукраїнська і еміграційна поезія 20–30-х років*. Київ.

Ільницький, М. (1995). *Від «Молодої Музи» до «Празької школи»*. Львів.

Ільницький, М. (1999). Гридень Дажбога. *Слово і час*, 8, 22–23.

Ільницький, М. (2005). Юрій Дараган – перший поет «Празької школи». В *М. Ільницький. У фокусі віддзеркалень: Статті. Портрети. Спогади*. Львів, 409–416.

Ільницький, М. (упоряд.). (2009). *Поети Празької школи: Срібні сурми. Антологія*. Київ: Смолоскип.

Качуровський, І. (2002). Юрій Дараган і поезія Празької школи. В *І. Качуровський. Променисті силуети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки*. Мюнхен, 355–358.

Ковалів, Ю. (2001). *«Празька школа» на крутосхилах «філософії чину»*. Київ: Бібліотека українця.

Крупач, М. (2013а). Генеза тематики української еміграційної поезії 1920–1930-х років у інтерпретації Б. І. Антонича. *Spheres of Culture*, 5, 133–141.

Крупач, М. (2013b). Проблема маніпуляцій у висвітленні генези української еміграційної літератури 1920–1930-х років. *Парадигма*, 7, 305–322.

Крупач, М. (2014). «Чорні демони» та «ясні янголи» в літературознавстві (проблема утаємниченої діяльності деяких західноукраїнських письменників 1920–1930-х років). *Spheres of Culture*, 9, 88–96.

Крупач, М. (2015). «Перший» та «другий» поети «Празької школи»: проблема автентичності «свідчень авторитетних митців». *Pomiędzy. Miż. Между. Between. Zwischen. Entre. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*, 1, 219–232.

Крупач, М. (2018). «Великий ворог» із «маленької задротяної каплиці» (Пореволюційні «бої» Євгена Маланюка за нове національне мистецтво). *Слово і час*, 2, 18–25.

Крупач, М. (2021). «З лупою літературного детектива» (До проблеми ідентифікації утаємничених текстів). *Studia Polsko-Ukrainiskie*, 8, 212–225. <https://doi.org/10.31338/2451-2958spu.8.15>

Куценко, Л. (2002). *Dominus Маланюк: тло і постать*. Київ: Просвіта.

Мазуренко, Г. (1926). *Акварелі*. Прага: Дніпрові пороги.

Маланюк, Є. (06.02.1933). [Лист до Євгена Юлія Пеленського]. *Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів*, ф. 76 (Архів Є. Ю. Пеленського), п. 2, арк. 3.

Маланюк, Є. (1992). *Поезії*. Львів: УПП ім. І. Федорова; «Фенікс ЛТД».

Миронець, Н. (2003). *На тлі трагічної історії*. Київ: Вид-во ім. О. Теліги.

Мовчан, Р., Ковалів, Ю., Погребенник, В., Панченко, В. (1998). *Українська література, 11 клас: підручник*. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун».

Моренець, В. (1999). Празька поетична школа. *Хроніка 2000. «Україна – Чехія»*, 2, 291–305.

Мухин, М. (1925). [Рец. на кн. Маланюк Є. *Стилет і стилос. Вірші 1923–1924*. Подєбради: Київ, 47 с.]. *Нова Україна*, 2–3, 72.

Неврлий, М. (1995). Празька поетична школа. В М. Неврлий (упоряд.). *Муза любові і боротьби: Українська поезія празької школи*. Київ: Український письменник, 3–19.

Неврлий, М. (2008). Ольжич на тлі празького літературного доквілля. В Кучрук, О. (упоряд.). *О. Ольжич. In tetoriam. Спогади, статті*. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 393–405.

Неврлий, М. (2009). *Минуле й сучасне. Збірник слов'язнавчих праць*. Київ: Смолокип.

Ольжич, О. (1994). *Незнаному Воякові. Заповідане живим*. Київ: Фондація ім. О. Ольжича.

Ольжич, О. (2007). *Поезія, проза*. Київ: Вид-во ім. О. Теліги.

Просалова, В. (упоряд.). (2008). *Празька літературна школа. Ліричні та епічні твори*. Донецьк: Східний видавничий дім.

Салига, Т. (1990). Міццю духа. *Україна*, 35, 6–7.

Сварник, Г. (1999). Євген Маланюк періоду «Стилета і стилоса». Листи Євгена Маланюка до Дмитра Донцова 1924–1925 років. *Україна. Наука і культура*, 30, 262–275.

Семенюк, Г., Ткачук, М., Ковальчук, О. (2006). *Українська література: Підручник для II класу*. Київ: Освіта.

Слабошпицький, М. (2006). *25 поетів української діаспори*. Київ: Ярославів Вал.

Череватенко, Л. (1991). Нашого цвіту по всьому світу. *Дніпро*, 3, 73–77.

Чикаленко, С., Єфремов, С. (2010). *Листування. 1903–1928 роки*. Київ: Темпора.

Шаповал, М. (1926а). Пам'яті Товариша! *Нова Україна*, 5–6, 33–37.

Шаповал, М. (1926б). Під білим парусом («Сагайдак» Юрія Дарагана). *Нова Україна*, 1–2, 131–134.

Krupach, M. (2020). Factological orientations of text authorization. In *The VI th International scientific and practical conference «About the problems of science and practice, tasks and ways to solve them» (October 26–30, 2020)*. Milan, 393–398.

REFERENCES

Antonych, B. I. (1990). Poeziia po tsei bik barykady (M. Ilnytskyi, Trans.). *Dzvin*, 5, 114–116 (in Ukrainian).

Bahan, O., Huzar, Z., & Chervak, B. (1996). *Lytsari dukhu (Ukrainski pysmennyky-natsionalisty – «visnykivtsi»)*. Drohobych: Vidrozhennia (in Ukrainian).

Bazylevskiy, V. (2012). Sviata nepravda poezii. *Slovo prosvity*, 29, 8–9 (in Ukrainian).

Boichuk, B. (1980). Dva shtrykhy. *Suchasnist*, 1, 61–66 (in Ukrainian).

Hordynskiy, S. (1955). Yevhen Malaniuk. Z nahody poiavy «Poezii». *Kyiv*, 2, 64–69 (in Ukrainian).

Hryden, K. (Mukhyn, M.). (1977). Materialy dlia zhyttiepysu O. Telihi. In *O. Teliha. Zbirnyk*. Detroit; Niu-York; Paryzh, 250–279 (in Ukrainian).

Darahan, Yu. (1923). «Iak luna zahublenoho raiu...». *Promin*, 3–4, 91 (in Ukrainian).

Darahan, Yu. (1924a). Akvareli. *LNV*, 2, 108 (in Ukrainian).

Darahan, Yu. (1924b). Vpered! *Holos sotsialista*, 1, 30 (in Ukrainian).

Darahan, Yu. (2004). *Sribni surmy. Poezii*. Kyiv: Veselka (in Ukrainian).

Darahan, Yu. (2022). *Hryden Dazhboha. Zbirnyk*. Dnipro; Ternopil: Kryla (in Ukrainian).

Zerov, M. (1925). [Review of the book. *Stylet i stylos: virshi 1923–1924*, by Ye. Malaniuk]. *Zhyttia i revoliutsiia*, 6–7, 132–133 (in Ukrainian).

Ivanyshyn, P. (1996). *Oleh Olzhych – herold neskorenoho pokolinnia*. Drohobych: Vidrozhennia (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (1990a). Nevidomyi Antonych. *Dzvin*, 5, 116–117 (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (1990b). Poetychni shkoly v zakhidnoukrainskomu literaturnomu protsesi 20–30-kh rokiv XX st. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni T. Shevchenka. Pratsi filolohichnoi seksii, CCXXI*, 156–170 (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (1992). *Zakhidnoukrainska i emihratsiina poeziia 20–30-kh rokiv*. Kyiv: Tovarystvo «Znannia» Ukrainy (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (1995). *Vid «Molodoi Muzy» do «Prazkoi shkoly»*. Lviv (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (1999). Hryden Dazhboha. *Slovo i chas*, 8, 22–23 (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (2005). Yurii Darahan – pershyi poet «Prazkoi shkoly». In *M. Ilnytskyi, U fokusi viddzerkalen: Stati. Portrety. Spohady*. Lviv, 409–416 (in Ukrainian).

Ilnytskyi, M. (Comp.). (2009). *Poety Prazkoi shkoly: Sribni surmy. Antolohiia*. Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).

Kachurovskiy, I. (2002). Yurii Darahan i poeziiia Prazkoi shkoly. In I. Kachurovskiy, *Promenyisti sylvety. Lektsii, dopovidi, statii, esei, rozvidky*. Miunkhen, 355–358 (in Ukrainian).

Kovaliv, Yu. (2001). «Prazka shkola» na krutoskhyllakh «filosofii chynu». Kyiv: Biblioteka ukrainsia (in Ukrainian).

Krupach, M. (2013a). Geneza tematyky ukrainskoi emihratsiinoi poezii 1920–1930-kh rokov u interpretatsii B. I. Antonycha. *Spheres of Culture*, 5, 133–141 (in Ukrainian).

Krupach, M. (2013b). Problema manipuliatsii u vysvitleni genezy ukrainskoi emihratsiinoi literatury 1920–1930-kh rokov. *Paradyhma*, 7, 305–322 (in Ukrainian).

Krupach, M. (2014). «Chorni demony» ta «iasni yanholy» v literaturoznavstvi (problema utaiemnychenoi diialnosti deiakykh zakhidnoukrainskykh pysmennykiv 1920–1930-kh rokov). *Spheres of Culture*, 9, 88–96 (in Ukrainian).

Krupach, M. (2015). «Pershyi» ta «druhyi» poety «Prazkoi shkoly»: problema avtentychnosti «svidchen avtorytetnykh myttsiv». *Pomiędzy. Mizh. Mezhd. Between. Zwischen. Entre. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*, 1, 219–232 (in Ukrainian).

Krupach, M. (2018). «Velykyi voroh» iz «malenkoi zadrotianoï kaplytsi» (Porevoliutsiini «boi» Yevhena Malaniuka za nove natsionalne mystetstvo). *Slovo i chas*, 2, 18–25 (in Ukrainian).

Krupach, M. (2021). «Z lupoiu literaturnoho detektyva» (Do problemy identyfikatsii utaiemnychenykh tekstiv). *Studia Polsko-Ukrainskie*, 8, 212–225. <https://doi.org/10.31338/2451-2958spu.8.15> (in Ukrainian).

Kutsenko, L. (2002). *Dominus Malaniuk: tlo i postat*. Kyiv: Prosvita (in Ukrainian).

Mazurenko, H. (1926). *Akvareli*. Praha: Dniprovi porohy (in Ukrainian).

Malaniuk, Ye. (06.02.1933). [Letter to Yevhen Yulii Pelenskyi]. In *Lvivska natsionalna biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Viddil rukopysiv*, f. 76 (Arkhiv Ye. Yu. Pelenskoho), p. 2, ark. 3 (in Ukrainian).

Malaniuk, Ye. (1992). *Poezii*. Lviv: UPI im. I. Fedorova; «Feniks Ltd» (in Ukrainian).

Myronets, N. (2003). *Na tli trahichnoi istorii*. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihy (in Ukrainian).

Movchan, R., Kovaliv, Yu., Pohrebennyk, V., & Panchenko, V. (1998). *Ukrainska literatura, 11 klas: pidruchnyk*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun» (in Ukrainian).

Morenets, V. (1999). Prazka poetychna shkola. *Khronika 2000. «Ukraina – Chekhiiia»*, 2, 291–305 (in Ukrainian).

Mukhyn, M. (1925). [Review of the book. *Stylet i stylos. Virshi 1923–1924*, by Ye. Malaniuk, Podebrady: Kyiv, 74 s.]. *Nova Ukraina*, 2–3, 72 (in Ukrainian).

Nevrlyi, M. (1995). Prazka poetychna shkola. In Nevrlyi, M. (Comp.). *Muza liubovi i borotby: Ukrainska poeziiia prazkoi shkoly*. Kyiv: Ukrainskyi pysmennyk, 3–19 (in Ukrainian).

Nevrlyi, M. (2008). Olzhych na tli prazkoho literaturnoho dovkillia. In Kuchkrak, O. (Comp.). *O. Olzhych. In memoriam. Spohady, statii*. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihy, 393–405 (in Ukrainian).

Nevrlyi, M. (2009). *Mynule y suchasne. Zbirnyk slovianoznavchykh prats*. Kyiv: Smoloskyp (in Ukrainian).

Olzhych, O. (1994). *Neznanomu Voiakovi. Zapovidane zhyvym Cherevatenko*. Kyiv: Fundatsiia im. O. Olzhycha (in Ukrainian).

- Olzhych, O. (2007). *Poeziia, proza*. Kyiv: Vyd-vo im. O. Telihy (in Ukrainian).
- Prosalova, V. (Comp.). (2008). *Prazka literaturna shkola: Lirychni ta epichni tvory*. Donetsk: Skhidnyi vydavnychy dim (in Ukrainian).
- Salyha, T. (1990). Mitstsiu dukha. *Ukraina*, 35, 6–7 (in Ukrainian).
- Svarnyk, H. (1999). Yevhen Malaniuk periodu «Styleta i stylosa». Lysty Yevhena Malaniuka do Dmytra Dontsova 1924–1925 rokiv. *Ukraina. Nauka i kultura*, 30, 262–284 (in Ukrainian).
- Semeniuk, H., Tkachuk, M., & Kovalchuk, O. (2006). *Ukrainska literatura: Pidruchnyk dlia II klasu*. Kyiv: Osvita (in Ukrainian).
- Slaboshpytskyi, M. (2006). *25 poetiv ukrainskoi diaspory*. Kyiv: Yaroslaviv Val (in Ukrainian).
- Cherevatenko, L. (1991). Nashoho tsvitu po vsomu svitu. *Dnipro*, 3, 73–77 (in Ukrainian).
- Chykalenko, Ye., & Yefremov, S. (2010). *Lystuvannia. 1903–1928 roky*. Kyiv: Tempora (in Ukrainian).
- Shapoval, M. (1926a). Pamiaty Tovarysha! *Nova Ukraina*, 5–6, 33–37 (in Ukrainian).
- Shapoval, M. (1926b). Pid bilym parusom («Sahaidak») Yurii Darahana). *Nova Ukraina*, 1–2, 131–134 (in Ukrainian).
- Krupach, M. (2020). Factological orientations of text authorization. In *The VI th International scientific and practical conference «About the problems of science and practice, tasks and ways to solve them» (October 26–30, 2020)*. Milan, 393–398 (in English).

Mykola KRUPACH

PhD (Philology)

Associate Professor at the M. Voznyak Department of Ukrainian Literature

I. Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0911-1693>

e-mail: mukolakrupach@ukr.net

YEVHEN MALANYUK AND YURIY DARAGAN – FACTOLOGICAL OVERCOME OF THE MYTH ABOUT THE «FIRST» AND «SECOND» POETS OF EMIGRATION

Variants of the interpretation of the genesis of the theme of Ukrainian emigration poetry of 1920^s and 1930^s are revealed. For the first time, the main works of modern Ukrainian scientists who researched the specified problem are comprehensively analyzed. It has been asserted that the vast majority of literary critics associate the genesis of the topic of Ukrainian emigration poetry of the interwar period with the name of Yu. Daragan. At the same time, E. Malanyuk is considered the most prominent emigration poet. The opinion of one of the modern researchers is singled out, who drew attention to the tendency to somewhat simplistic praise of Yu. Daragan's work, which is quite small in scope, in particular, his collection «Sagaidak».

The comparative method and the method of factual verification proved that the book «Sagaidak» was not actually the first poetry collection printed in exile. It was noted that modern researchers, who called Yu. Daragan the first poet of the «Prague School», did not provide convincing facts for such a statement. Instead, they only used the rather subjective

opinions of their predecessors, expressed in ideologically rather contradictory articles of the pre-war period.

It has been established that the publication of the book «Sagaidak» was preceded by the publication of E. Malaniuk's collection «Stiletto and Stylos». It was also revealed that the publication of the book «Stiletto and Stylus» by E. Malanyuk was met with reviews and articles by individual Ukrainian critics both in Ukraine and abroad. Instead, only M. Shapoval, who belonged to the same party (Socialist-Revolutionaries) as Yu. Daragan, published a review of the «Sagaidak» collection. It has been proven that the statement about Yu. Daragan as the first poet of emigration, who personally influenced the ideological and thematic direction of E. Malanyuk's work, is just a literary myth. In fact, the facts indicate that it was E. Malanyuk who was the leading writer of Ukrainian emigration literature of the interwar period, even at the beginning of its formation.

Keywords: the genesis of the theme of Ukrainian emigration poetry of the 1920^s–1930^s, the collection of E. Malanyuk «Stylet and Stylos», the collection of Y. Daragan «Sagaidak», «Prague School», «visnykivstvo».